

cărtile
care ne-au făcut
oameni

Dan C. Mihăilescu
editor

cărțile
care ne-au făcut
oameni

Ediția a II-a

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Corneliu Radu
Ilustrații: Andrei Gamart
Corector: Andreea Stănescu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Net Print

© HUMANITAS, 2010, 2017

ISBN 978-973-50-5745-9
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

*Un pariu nevinovat
pentru adolescenții
mai mult sau mai puțin... miopi*

Frumoasă carte a ieșit, zău așa!

Am recitit-o acum ca să-i scriu prefața și, brusc, m-am simțit ca-n fața sobei din copilărie, căreia îi deschideam cu sfială ușița, lăsându-mă minute în șir pradă dansului halucinant al flăcărilor. Obrajii se înroșeau, buzele se uscau, pleoapele se moleșeau, geamătul lemnului hipnotiza auzul, scânteile, sărind feeric din jar, fermecau privirea. Ce serafică pădure de minuni se ascunde în sintagma „la gura sobei“!

Cum să nu regăsești cu tainică plăcere confortul copilăriei și seducătoarele reverii petrecute printre basme și povești aventuroase, cu Ispirescu, Andersen, Grimm și Ion Creangă, într-o parte, cu Jules Verne și Dumas, în cealaltă!?

Și când te gândești că totul a pornit dintr-o toană, o joacă, un capriciu subtil garnisit cu câteva plăcinte savuroase și un pahar de vin roșu, în urmă cu câteva luni, când le-am povestit lui Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu istoria cu pricina. Prea multă lume îmi ceruse, de-a lungul ultimilor ani, liste cu cărți fundamentale, de la părinți și bunici până la tinerii participanți la proiectul „Mind the Book“, cu care m-am

întâlnit la Cărturești, ca și cu liceenii din Sibiu, Călărași, Râmnicu Vâlcea, Focșani, Timișoara, Bacău și Cluj, cu care mi-a fost dat să mă întâlnesc în ultimii ani! Ei mi-au topit scepticismul și mizantropia prin efervescența lor culturală, prin foamea de autenticitate și nevoia stringentă de modele, de energii formative.

O dorință anume revenea de peste tot (doar trăim într-o lume a topurilor): dați-ne o listă de titluri fundamentale! Cărțile care v-au format pe dvs., sau pe care le considerați exemplare, vitale în coacerea unei adolescențe care-și construiește inteligența, demnitatea, statura morală!

Când am auzit că și Liiceanu, și Pleșu trecuseră prin atari încercări de tandră presiune interogativă, am pariat numaidecât ca, din octombrie până la Crăciun, să adunăm o sumă de personalități împrejurul acestei idei.

Am înșirat la iuțea vreo douăzeci și ceva de nume (nu au răspuns toți, din varii motive), fiecare reprezentând o categorie, un tip, un eșantion de segment profesional și impact public, după care le-am expediat următoarea scrisoare:

*Doamnelor și domnilor,
Dragi prieteni,*

Vă scriu, cu sinceră plăcere – și cu îngăduința conducerii Editurii Humanitas –, pentru a vă invita să colaborați la alcătuirea unei cărți frumoase, nobile și folositoare.

De peste zece ani, de când sunt „Omul care aduce cartea“ la ProTV, am fost întrebat, în repetate rânduri și în cele mai variate contexte, „care sunt cărțile

de căpătâi ale unui om adevărat“, ba chiar somat să dau zece, douăzeci de titluri de lecturi formatoare.

Mai ales părinții și bunicii trepidau la posibilitatea de a consulta un astfel de top sui generis. Dacă ar fi să extrag numitorul comun al atâtor rugăminți pe cât de înduioșătoare, pe atât de onorant-angajante, acesta ar fi mesajul unei doamne din Alexandria: „Fiul meu are 14 ani, e un băiat bun, dar cam zburdalnic. Îl bat la cap să citească și-mi zice că n-are chef. De hatârul meu, ar accepta să citească la vară șase, șapte cărți, așa că vă rog să mi le recomandați dvs. Cărți fundamentale. Ce autori, ce titluri v-au făcut pe dvs., la vârsta lui, să alegeți calea lecturii?“

Bine, am răspuns, dar eu nu pot să-i livrez pur și simplu unui adolescent autorii și titlurile care mi-au amprentat mie definitiv firea și destinul. Dacă însă îmi veți spune ce temperament, ce înclinații, ce opțiuni îl definesc pe fiul dvs. (e sportiv, superficial, ludic, histrionic, sau melancolic, introvertit, disforic? ce colecționează, ce fel de prieteni are, ce muzică ascultă, ce complexe are? etc.), atunci, desigur, o să pot plia pe natura acestora o sumă de recomandări bibliografice cât mai atractive și mai eficiente ca energie sufletește plăsmuitoare.

Am dat, astfel, câteva liste cu titluri dintre cele mai variate, de la clasica inseriere de Jules Verne–Karl May–R.L. Stevenson–Jack London, până la Dostoevski–Thomas Mann–Hesse–Jünger–Yourcenar, trecând prin sufism–budism–isichasm, dar și prin Baudelaire–Lautréamont–Nerval–Rimbaud–Dylan Thomas, prin marile nume de manual de la Shakespeare, Dante și Cervantes la Balzac, Dickens, Flaubert și Tolstoi, ori trimitând direct la Salinger, Kerouac și Ian McEwan, totul, repet, în funcție de presupusele așteptări ale tânărului în cauză.

Nu demult, povestind întâmplător istoriile de mai sus – apropo de calofobia, misofilia și calibanismul jemanfișist ce caracterizează mare parte din publicul teenager de azi –, împreună cu Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, am avut plăcuta surpriză să văd că amândoi au avut parte de experiențe identice, chestionați fiind și ei, cu diverse ocazii, despre „marile lecturi ale adolescenței“.

Ei bine, cu această ocazie s-a copt ideea acestui volum.

Ce-ar fi, ne-am zis, să adunăm zece, douăzeci de personalități culturale din România de azi – fiecare fiind, în domeniul său, o energie benefic-iradiantă, de mult recunoscută public – care să-și mărturisească revelațiile citirii fermecător-terapeutice?

Fie propunând zece autori, sau zece titluri beton ale topului personal, fie alegând o tematică, o epocă, un stil, un cumul de referințe livrești cu secvențe picturale și muzicale, într-o libertate deplină, așadar.

În fond, poți descoperi cu frenezie Cugetările lui Pascal paralel cu Frații Karamazov și simultan cu șocul Bach–Grünewald, să zicem. Ori să-ți fi descoperit substanța morală la școala romantismului timpuriu. Sau să te fi înrobit problematica barocului în multiplele înțelesuri acordate termenului de istoricii și filozofii culturii.

Mă rog, țin să subliniez libertatea totală de care domniile voastre se pot bucura neîngrădit în ceea ce privește colaborarea la cartea de față. Puteți scrie zece rânduri, cu zece titluri, după cum puteți scrie zece pagini confesive despre anii adolescenței, dar din care să rezulte, oricum, o suită de recomandări precise. Puteți alege și comenta opera unui singur autor, după cum puteți înșira cincizeci de cărți. Ș.a.m.d.

Esențial este ca făptura fiecăruia să-și transpună sincer (și... pedagogic) în pagini rostul încheșat la căldura lecturii, a artei, a spiritului.

Volumul se va intitula Cărțile care ne-au făcut oameni.

Visul nostru ar fi să facem acest dar tinerilor în preajma Crăciunului 2010, ceea ce presupune predarea intervențiilor până cel târziu la 08 noiembrie.

Și, cum este vorba de un dar... neprecupețit, colaborarea se va face pro bono, ceea ce, nădăjduim, nu va constitui un impediment serios.

Am fi onorați și bucuroși să faceți parte din sumar.

*Dorindu-vă tot binele,
Editura Humanitas,*

Pt. conf. Dan C. Mihăilescu

Vezi bine că 8 noiembrie s-a făcut 8 decembrie, dar asta n-are-a face. Destul că volumașul s-a copt bine și că poate isca un noian de comentarii, benigne și maligne deopotrivă.

Dintru început, selecția autorilor îmi va naște cel puțin două mii de dușmani în breasla literară (Uniunea Scriitorilor cred că are aproape trei mii de membri: cum să nu se considere aproape fiecare demn să figureze într-un astfel de sumar?!). Presimt ca pe o tradițională fatalitate întrebările de genul : „de ce nu și Eugen Simion, Alexandru George, Eugen Negrici sau Mircea Martin?“ „De ce nu și Breban, Ileana Mălăncioiu, Buzura, Adameșteanu sau Agopian lângă Ana Blandiana?“

Tot așa, alții se vor întreba – tot pe bună dreptate – de ce nu și Valeria Seciu, Radu Beligan ori Marcel Iureș alături de Victor Rebengiuc și Irina

Petrescu? De ce nu Sorin Ilfoveanu lângă Ștefan Câlția? De ce nu Lucian Pintilie, Silviu Purcărete, Alexandru Dabija, David Esrig sau Tompa Gabor împreună cu Mihai Măniuțiu? De ce nu și Mugur Isărescu alături de Valeriu Stoica, Radu Cosașu împreună cu Ion Vianu? Ș.a.m.d.

Adevărat, unii dintre aceștia au fost contactați inițial, însă și-au declinat participarea, ori au acceptat, dar au amânat indefinit predarea răspunsului.

Oricum ar fi, nimic nu cred că ne împiedică să reedităm peste un an cartea, dar cu, să zicem, cincizeci de semnatori. Tot ce am vrut deocamdată a fost o simplă și sinceră *deschidere*. O minimă depliere de personalități dintre cele mai diferite ca temperament, specializare și forme de manifestare publică.

Altcineva ar putea, la fel de legitim, să se întrebe de ce lipsesc atâția alți formatori de opinie, de la C.T. Popescu și Mihaela Rădulescu la Cristian Tabără și Eugenia Vodă, de la Cristian Țopescu, Cătălin Tolontan sau Ion Cristoiu la Alina Mungiu, Florin Iaru, Mircea Mihăieș...

Bun.

Acuma, citiți domniile voastre cartea și întoarceți pe toate fețele răspunsurile.

Nu se oferă ele ca o pradă minunată celor mai diverse așteptări?

Cine se aștepta să vadă 7 nume din 17 (Andrei Pleșu, Lucian Boia, Livius Ciocârlie, H.-R. Patapievici, Andrei Cornea, Valeriu Stoica și Dan C. Mihăilescu) citind și citând cu voluptate *Insula misterioasă? Maaaare mister*, de (psih)analizat intens pe viitor.

Ca și revenirea *Muschetarilor* la Neagu Djuvara, Ioana Pârvulescu și Lucian Boia.

Dacă la Mircea Cărtărescu hipnoza alegoriei este ceva cum nu se poate mai firesc, ponderea lui I.L. Caragiale la Irina Petrescu și Andrei Pleșu, ca și prezența

prozei argheziene la Mihai Măniuțiu (*Cimitirul Buna-Vestire*), sau portanța lui Melville cu *Moby Dick* la Ion Vianu, ca să nu mai zic de atașanta (pentru mine) citare a *Legendelor Olimpului* (Alexandru Mitru) la Andrei Cornea – sunt tot atâtea provocări pitorești, prilejuri incitante de reflecție.

Hai să lăsăm ranchiuna la o parte și să uităm, pentru câteva clipe de sărbătoare, sumarul pe care l-ați fi întocmit fiecare dintre dvs.

Îmi îngădui să cred că, în funcție de simpatia pentru unul sau altul dintre autorii cuprinși în sfera nostalgică a evocărilor de față, cititorii-părinți (și mai ales bunici) își vor îndemna fiii și nepoții cu mai multă hotărâre și seninătate către un titlu sau altul, odată ce ele, titlurile, i-au *făcut oameni* pe... și pe... sau pe...

În dezumanizarea generală, în decerebrarea și decreștinarea care ne desfigurează, credeți-mă că așa ceva înseamnă foarte mult.

3 decembrie 2010
Dan C. Mihăilescu

Cuprins

Prefață 7

Ana Blandiana

Fratele mai mic al lecturii 14

Lucian Boia

De la muschetari la Maiorescu și Hasdeu 24

Mircea Cărtărescu

Edificiul lecturii 28

Ștefan Câlția

Scrisul ca o cale 34

Livius Ciocârlie

Nici prea-prea, nici foarte-foarte 40

Andrei Cornea

Un experiment 50

Neagu Djuvara

Biblioteca uriașă din casa de la țară 54

Gabriel Liiceanu

Cum învață puii de oameni să vâneze 58

Mihai Măniuțiu

*„Shakespeare m-a salvat deseori
de la disperare“* 76

- Dan C. Mihăilescu
*O mansardă tapetată cu cărți
și cititul la metru* 82
- Horia-Roman Patapievici
Maștrii vârstelor 88
- Ioana Pârvulescu
Zece pietre dintr-un munte 92
- Irina Petrescu
Acadele pentru furia galbenă 98
- Andrei Pleșu
Cele 100 de cărți? 102
- Victor Rebengiuc
*Țuguilă și Dox
față cu Gogol și Vargas Llosa* 108
- Valeriu Stoica
Magia poveștii și criteriul lecturii 110
- Ion Vianu
*Zece cărți prin care am început
să devin om* 116